

*Detta har div. Wiking vært
besøgt for.*

«Befriere» drepte for fote

A 16/9-89

Bestialitetens historie i Ukraina er for grusom til å fatte, men det er nødvendig og uunngåelig å fortelle den idag, mener Jolian Vasilevitsj Pavliv i gruppen Memorial. Kampen for et verdig minne over de mange millioner ofre er en av drivkreftene i den nasjonale bevegelse. Omslaget av Stalins terror mot ukrainerne avaleses etter hvert som stadig nye massegraver oppdages.

Pavliv, som idag er dosent ved Lvovs polytekniske institutt, opplevde Den røde hærs «befrielse» av Vest-Ukraina fra Polen som barn i landsbyen Naraiv i Ternopol-området. Han var bare en guttunge på 11–12 år i 1941 da hans mor tok ham med til fengselet i Beresjan for å hente hjem liket av en tante. Hun var en av mange tusen ungdommer som NKVD-styrkene (KGBs forløper) arresterte og slaktet ned, for nazistene rykket inn og fortsatte der Stalins håndlangere slapp.

Synet av den forferdelige mordplassen var ikke egnet for smågutter. Men «det er nødvendig å se, for at du skal kunne forholde deg til dem som er ansvarlig for dette», som moren forklarte ham.

Jolian Pavliv var bare gutt da han fikk se det blodige resultatet av Ukrainas «befrielse».

(Foto: Aasmund Willersrud)

Fengselet ble forlatt av de røde styrker da Hitlers styrker okkuperte Ukraina i juni 1941. Først da gikk det i all sin gru opp for lokalbefolkningen hva de første «befriere» egentlig hadde drevet med.

— Vi måtte søke oss frem gjennom blodstenkede korridorer i en ubeskrivelig stank. I cellen hadde de stuet inn hundrevis av maltrakterte lik. Ikke bare hadde de myrdet dem, men også mishand-

let dem på det grusomste først, forteller Jolian Vasilevitsj til Aftenposten. — Jeg så stabler av lik med knuste ansikter, avakårne neser og sner og utrevne øyne.

Moren fant sin søster Ivan-ka i den gamle borgen ved Solotaja Ljpi-elvens bredd. Ansiktet var sønderslått. Liket kunne bare gjenkjennes på klærne. Av dem var det kun blusen igjen, den var surret omkring hodet på den nakne kroppen.

Jolian Pavliv måtte se hvordan hele tantens legeme var dekket av dype sår. Bedlene hadde knebjet henne med en teyffille.

To unge piker var myrdet like grusomt sammen med tanten. Ved siden av lå to mishandlede mannlige. Mange var umulig å identifisere, de ble lagt i en fellesgrav i byen Sarantsjuki.

Pavlivs beretning er langt fra enestående. I Lvov-distriktet ligger fellesgravene fra Stalin-tiden tett i tett ifølge aktivister i Memorial. Ved Dobromin ble en transport med 3600 mennesker stuet sammen i en grubesjakt og drept med granater, fordi NKVD-styrkene ikke rakk å føre dem med seg da de rømte fra nazistene, forteller

Ivan Hel i komitéen for den katolske kirke.

Stalin-terroren var det første av en serie sjokk i Vest-Ukrainas nyere historie, forteller Jolian Pavliv. Stalins hær rykket inn i det polsk-okkuperte området i september 1939 i ly av Molotov-Ribbentrop-pakten, som han hadde sluttet med Hitler en måned tidligere.

Om innmarsjen heter det i en offisiell sovjetisk turisthåndbok fra 1987 at «Lvov hilste de sovjetiske frigjøringsstyrkene jublende velkommen». Endelig hadde «den århundrelange drømmen om frihet og enhet med resten av det ukrainske folk gått i oppfyllelse for arbeiderne i Vest-Ukraina».

Utvisomt hadde mange en slik drøm, men den ble knust i samme øyeblikk som sovjet-styrkene rykket inn — noe turisthåndboken ikke går inn på.

Ukraina var delt i to etter den første verdenskrig. Vest-Ukraina — et land på størrelse med Bulgaria — var en region preget av sterk nasjonal bevissthet. Området hadde vært en del av Galitsia-provinsen i det gamle keiserriket Østerrike-Ungarn. Det var en kort tid folkerepu-

blikk, men eksisterte bare til Polen okkuperte landet i 1919 som et ledd i oppgjøret etter krigen.

Ifølge Pavliv forble vest-ukrainerne forenet i idéen om nasjonal frigjøring. Det var en solid reserve av bevissthet og velutdannet ungdom. I 1939 var mange, antagelig flertallet, kommet til at en forening i ett Stor-Ukraina var nasjonens eneste håp. Kunngjøringen i radio i september-dagene 1939 om at «fader Stalin har sendt tropper avgårde for å frigjøre dere» ble derfor ikke bare møtt med uro, men også med et visst håp. Innrømmer Pavliv.

Rev korset

Hjemme i landsbyen plukket ungene et vell av blomsterbuketter for å hilse de nye soldatene velkommen. Da de røde endelig rykket inn, kom det første sjokket. Kommandanten dro rett til torvet, rev korset ned fra kirketårnet og fjernet det blå-gule nasjonalflagget.

Alt som senere skjedde i landsbyen Naraiv, var ledd i et nye planlagt folkemord som omfattet hele Ukraina. — De hadde enorm erfaring, og arbeidet etter en plan som

Ukrainas blå-gule flagg er forbudt, men vaier i Lvovs sentrum. (Foto: Aasmund Willersrud)

gikk ut på å eliminere 25 prosent av befolkningen som potensielle fiender, hevder Pavliv.

Utvelgelsen var utspekulert. Det var de beste og sterkeste ungdommene som ble tatt. Alt på høsten overvåket de nye myndigheter konkurranser og stemmer i alt fra sport til folkedans. Da arrestasjonsbølgen begynte å rulle for fullt i 1940, var det nettopp disse vinnerne som ble tatt først, sammen med intelligentsiaen.

Partisankrig

Så kom tyskerne og «frigjorde» vest-ukrainerne fra de første «frigjørerne». Da krigen var over i 1944, kom Den røde arme tilbake og «frigjorde» dem på ny. Hvordan skulle folket nå forholde seg?

Mange av ungdommene sluttet seg til partisan-arméene, som hadde fortsatt å slåss mot Sovjet-hæren.

— De gikk inn i skogene, og dermed begynte neste tragiske sjokk i vår historie, forklarer Pavliv. Partisankrigen i Vest-Ukraina varte til langt innpå 1950-tallet, med terror og brodermord. Det var en ny grusom periode, ikke én eneste familie var urørt. Enkelte anslag går ut på at opptil 70 000 mennesker døde i denne krigen etter krigen.

Stalin greide tilslutt å knuse den nasjonale motstand, men enkelte av undergrunnsgruppene holdt stand helt opptil 1960-årene. Denne tradisjonen har styrket Vest-Ukrainas ry som en bastion for ukrainsk nasjonalisme, og aktivistene kalles den dag idag for «banderister» i den lokale partipresse, etter nasjonalistlederen Stepan Bander. Formuleringen ble senere brukt av partiorganet Pravda Ukraini under folkefronten Rukhs kongress i Kiev for en uke siden.

Lvov = Lemberg

100943